

DOI <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-8>

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Ганна Дивнич,

*кандидат наук з державного управління, доцент кафедри іноземної філології
Національного університету «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-4240-5391

a.dyvnych@stu.cn.ua

Анотація. Підтримка соціального підприємництва є перспективним напрямком економічного та соціального розвитку України, водночас вітчизняна нормативна база не визначає саме поняття соціального підприємництва, а отже проблематичним є і формування необхідних механізмів державного управління для його підтримки. В рамках даного дослідження було проаналізовано розуміння поняття «соціального підприємництва» у нормативних актах та офіційних документах Європейського Союзу та країн-членів ЄС, таких як Бельгія, Чеська Республіка, Данія, Румунія, Словенія, Фінляндія, а також колишньої країни-члена Великої Британії; встановлено спільні елементи даного концепту та сформульоване авторське визначення соціального підприємництва як пропозиція до використання в українській системі державного управління та відповідних нормативно-правових актах; окреслено законодавчу основу регулювання соціального підприємництва у вище зазначених країнах для використання у подальшій науковій роботі щодо визначення необхідних механізмів державного управління у сфері соціального підприємництва в умовах реінтеграції військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей.

Ключові слова: соціальне підприємництво, дефініція, юридична форма, соціальна значущість, економічний розвиток, мета, прибуток.

REGULATIONS ON SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: EUROPEAN EXPERIENCE

Hanna Dyvnych,

*Ph.D. in Public Administration, Associate Professor at the Department of Foreign Philology
of the Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-4240-5391

a.dyvnych@stu.cn.ua

Abstract. Support of social entrepreneurship is a promising area of economic and social development of Ukraine, while the domestic regulatory framework does not define the concept of social entrepreneurship, and therefore the formation of the necessary mechanisms of public administration to support it is problematic. This study analysed the understanding of the concept of “social entrepreneurship” in regulations and official documents of the European Union and EU member states, such as Belgium, the Czech Republic, Denmark, Romania, Slovenia, Finland, and the former UK member states; the common elements of this concept are established and the author's definition of social entrepreneurship is formulated as a proposal for use in the Ukrainian system of public administration and relevant regulations; the legal basis for the regulation of social entrepreneurship in the above countries is outlined for use in further research to determine the necessary mechanisms of public administration in the field of social entrepreneurship in the reintegration of servicemen, veterans of ATO / JFO and their families.

Key words: social entrepreneurship, definition, legal form, social significance, economic development, purpose, profit.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку суспільства все більше і більше висувають на перший план не просто суспільно-відповідальний бізнес, а саме соціальне підприємництво (СП) як шлях до подолання сучасних проблемних питань і побудови кращого майбутнього. На сайті міжнародної Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) зазначено, що соціальне підприємництво відіграє важливу роль у вирішенні соціальних, економічних та екологічних проблем, одночасно сприяючи інклюзивному зростанню, спільному процвітанню та соціальному залученню. Крім того, соціальне підприємництво сприяє створенню робочих місць, особливо на місцевому рівні, а також демократичній участі громадян та покращенню надання соціальних послуг (ОЕСД).

Даний потенціал соціального підприємництва у привнесення позитивних змін до суспільства безперечно є важливим для нашої держави, тож не дивно, що соціальне підприємництво в Україні розвивається досить активно. Відповідно до аналітичного звіту, який був підготовлений групою експертів у галузі права, економіки та соціально-політичних наук для проекту «EU4Youth - Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні» у 2020 році, темпи розвитку СП в Україні є швидкими і стрибкоподібними як реакція на кризові явища у різних сферах буття і наявності значної кількості вразливих груп населення (лише у сфері охорони здоров'я та надання соціальних послуг працевлаштовано у СП 5,5%). Водночас, авторами звіту відзначається відсутність чіткої дефініції даного поняття та його диференціації у вітчизняному законодавстві, що призводить до часткової «тінізації» даної економічної діяльності (Каменко, 2020: 20). У тому ж звіті знаходимо наступні

статистичні дані: 26% СП зареєстровані як фізичні особи-підприємці (ФОП), 16% – як приватне підприємство, 14% – як громадська організація, 13% – товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ), 10% – сільськогосподарський кооператив, що безпосередньо пов'язане з податковою системою України, вимогами щодо адміністрування і звітування (Каменко, 2020: 9). Вітчизняні науковці підтверджують той факт, що СП є ефективним шляхом покращення ситуації на ринку праці, висуваючи як одне з першочергових завдань нормативне затвердження різних юридичних форм СП (Ревко, 2017: 316).

Таким чином, соціальне підприємництво динамічно розвивається в Україні в умовах постійних економічних, політичних та соціальних криз та потреби громадянського суспільства до активного залучення до розбудови держави, водночас, на законодавчому рівні дана діяльність не є чітко визначеною і врегульованою, що слугує черговим викликом для соціальних підприємців, а отже потребує вирішення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. На думку Міняйленко І.В. та Іваницької С.Б., відправною точкою активного розвитку СП в Україні є 2015 рік, його соціально-економічна криза та військові дії на Сході України. Дослідниці підкреслюють відсутність СП як організаційно-правової форми в українському законодавстві (Міняйленко, Іваницька, 2020: 72). Питання розвитку СП в Україні також досліджували Васильєва Ю.А. (розглядаючи його як інструмент сталого розвитку України), Носань Н.С. (визначаючи СП як важливу передумову економічного розвитку України), Толстова А.В. (фокусуючи увагу на можливості розвитку СП в існуючих умовах та фактори впливу) та низка інших науковців, погоджуючись щодо проблематики нормативного забезпечення даної діяльності в Україні як основи її успішного впровадження та поширення.

Мета статті – на основі аналізу нормативних документів, які прийняті на рівні Європейського Союзу або в межах окремих країн-членів, вивести ключові елементи дефініції соціального підприємництва в нормативно-правових документах країн-членів ЄС та Великої Британії як основу впровадження відповідних механізмів державного управління, та запропонувати авторське визначення соціального підприємництва для подальшої роботи.

Виклад основного матеріалу. Наше дослідження варто розпочати з історії розуміння СП в ЄС. Ще у 1999 році, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) дала наступне визначення СП: «це будь-яка приватна діяльність, що здійснюється в суспільних інтересах, організована за підприємницькою стратегією, але головною метою якої є не максимізація прибутку, а досягнення певних економічних і соціальних цілей, і яка має здатність приносити інноваційні рішення проблем соціального відчуження і безробіття» (Office of the European Union, 2013 : 3). Як зазначено у звіті 2016 року, підготовленого Програмою місцевого економічного розвитку та розвитку зайнятості (LEED) Організації економічного співробітництва та розвитку у співпраці з Міністерством праці та пенсійної системи Хорватії, соціальне підприємництво є складним явищем і рідко регулюється конкретним актом законодавства; водночас, соціальні підприємства є юридичними особами, які потребують сприятливого правового середовища для процвітання (ОЕСД, 2016: 31). Відповідно, на законодавчому рівні соціальне підприємництво набуває різних юридичних форм та понятійних трактувань. Розглянемо дане явище на прикладі декількох країн.

Бельгія. Відповідно до Розпорядження від 23 липня 2018 року «Про затвердження та підтримку соціальних підприємств», у Бельгії, СП відповідає наступним принципам: (а) реалізація економічного проекту; (б) досягнення соціальної мети; (с) здійснення демократичного управління. Водночас, СП можуть бути зареєстровані у різних юридичних формах, і, відповідно, підпадати під різні нормативні акти та положення. Наприклад, СП оформлені у вигляді асоціацій підпадають під законодавство про асоціації, що дає їм можливість розвивати комерційну діяльність за умови, що ця діяльність підпорядкована соціальній місії організації (Nyssens, Benjamin, 2020: 29-31). Також варто зазначити, що переважна частина компетенції, пов'язаної з СП, належить до юрисдикції регіонів, а не федерального правління. Так, у Фландерсі заходами підтримки СП керує Департамент праці та соціальної економіки, у Валонії – головним чином Міністерство економіки, у Брюсселі – Міністерство економіки та праці (Nyssens, Benjamin, 2020 : 57). Тобто, розвиток СП значною мірою зумовлений специфікою кожного окремого регіону і більше підпадає під управління органів місцевої влади ніж національного уряду.

Чеська Республіка. У Чеській Республіці, за наявними даними, законодавство щодо СП знаходиться у стані розробки, водночас існує така форма реєстрації та адміністрування відповідної діяльності як соціальний кооператив – це кооператив, який здійснює корисну діяльність для сприяння соціальній згуртованості через інтеграцію роботи та соціальну інтеграцію знедолених людей у суспільство, віддаючи пріоритетне місце задоволенню місцевих потреб та використанню місцевих ресурсів, зокрема у сфері створення робочих місць, соціальних послуг та охорони здоров'я, освіти, забезпечення житла та сталого розвитку (Fraňková, 2019 : 34). Центральним органом, що відповідає за розвиток СП на державному рівні є Міністерство праці та соціальних справ. Спільно з Агентством соціальної інклюзії, воно зробило свій внесок у підготовку Білої книги до Закону про соціальні підприємства та з 2009 року почало включати СП в стратегії, що стосуються соціального відчуження та безробіття. Предметна юрисдикція СП підпадає під Департамент політики та стратегій ринку праці Секції зайнятості, юрисдикція з питань фінансування СП на кошти Європейського Соціального Фонду підпадає під управління Департаменту реалізації програм ЄСФ (Fraňková, 2019: 57). Відповідно, для успішного розвитку СП вимагається високий рівень скоординованості та злагодженості зусиль різних міністерств та інших вищезазначених органів державного управління.

Данія. У Данії СП є приватними і через свій бізнес і прибуток мають на меті просування конкретних соціальних цілей. Вони характеризуються наступними показниками:

- соціальне призначення – первинне призначення носить соціальний характер;
- значна комерційна діяльність – підприємство має значний елемент комерційної діяльності шляхом продажу

товарів та/або послуг, що становлять значну частину загального товарообігу;

- незалежність від публічного сектору – компанія має власний номер Центрального бізнес-реєстру (CVR) і працює без значного впливу громадськості щодо управління та операцій;

- розподіл прибутку – підприємство використовує свій прибуток насамперед для просування соціальних цілей, реінвестування у власні або інші соціальні підприємства та, у другу чергу, для обмежених виплат дивідендів інвесторам;

- відповідальне та інклюзивне корпоративне управління – прозоре в тому як ведеться бізнес, і зі структурою управління, яка спрямована на додавання вартості, водночас підтримуючи високий рівень етичних стандартів (Wihlborg, Jacobsen, Beck, 2014: 2-3).

У 2014 році, за ініціативи центрального уряду, було прийнято Закон про реєстрацію соціальних підприємств та створено Національний центр розвитку соціальних підприємств, після чого завдання розвитку СП було передано більшою мірою до місцевих муніципалітетів, торгових палат та недержавних організацій (Wihlborg, Jacobsen, Beck, 2014: 45).

Фінляндія. У нормативному полі Фінляндії знаходимо таких різновид СП як соціальне підприємство трудової інтеграції – це будь-який вид підприємств, неприбуткових об'єднань, фондів, кооперативів та товариств з обмеженою відповідальністю, який відповідає наступним критеріям:

- внесено до торгового реєстру;

- має соціальну мету;

- він керується як бізнес з виробництва товарів (послуг і товарів);

- не менше 30% його працівників є особами з інвалідністю та/або довготривалими безробітними (необхідний відсоток субсидованої зайнятості);

- всім його працівникам виплачується заробітна плата за колективним договором, яка вважається прийнятною для працівників з повною працездатністю в даному секторі, незалежно від їх продуктивності, або, якщо такого колективного договору немає, нормальна і розумна заробітна плата (Kostilainen, 2019: 24-25).

Стратегічні цілі уряду Фінляндії включають сприяння створенню, зростанню та стійкості підприємств, особливо малих і мікро-компаній. Існує ряд державних систем підтримки, які відкриті для звичайних підприємств, а також для соціальних підприємств у Фінляндії. Усі ці послуги з підтримки бізнесу доступні в «My Enterprise Finland», що належить і підтримується Міністерством економіки та зайнятості. Окрім того, державна спеціалізована фінансова компанія Фіннвера надає фінансову підтримку (позики та фінансові гарантії) для підприємств, у тому числі СП (Kostilainen, 2019: 39-40).

Румунія. В Румунії соціальне підприємство – це організація будь-якої юридичної форми, яка відповідає наступним критеріям:

- це приватна юридична установа (не залежить від держави);

- надає пріоритет соціальній та особистісній цілям, а не максимізації прибутку;

- демонструє солідарність та соціальну відповідальність;

- інтереси членів, суспільні інтереси та/або інтереси громади збігаються;

- має демократичне управління;

- це добровільна та вільна асоціація;

- найбільша частка прибутку виділяється на підтримку своєї соціальної мети та статутний резерв (тільки 10% прибутку можуть бути виплаченими членам організації);

- у разі припинення діяльності організації, її власність має бути передана іншому, схожому соціальному підприємству;

- дотримує принципу соціальної рівності серед працівників, забезпечуючи чесну оплату праці (Lambru, Petrescu, 2019: 40).

Більшість рішень у секторі соціальної економіки приймають Міністерство праці та соціальної справедливості, Міністерство Європейських фондів та Міністерство економіки. В рамках Міністерства праці та соціальної справедливості імплементацією законодавства у сфері соціальної економіки займаються Департамент працевлаштування, компетенцій та професійної мобільності і Національне агентство з працевлаштування. Водночас, муніципалітети та регіональна влада відповідають за виконання державних програм та розподіл фінансування на місцевому рівні (Lambru, Petrescu, 2019: 60-61).

Словенія. У Словенії соціальне підприємництво регулюється законодавством з 2011 року. Закон про соціальне підприємництво містить визначення СП як постійної діяльності соціального підприємництва або постійної іншої діяльності, яка здійснюється на особливих умовах найму, з виробництва та реалізації продукції чи послуг на ринку, де отримання прибутку не є ні єдиною, ні основною метою діяльності. У законі відзначається, що СП зміцнює соціальну солідарність і соціальну згуртованість, сприяє прихильності та добровільній діяльності людей, покращує інноваційний потенціал підприємства щодо вирішення соціальних, економічних, екологічних та інших проблем, надає додатковий асортимент продуктів і послуг, що відповідають суспільним інтересам, розвиває нові робочі місця, можливості, забезпечує додаткові робочі місця та соціальну інтеграцію і професійну реінтеграцію найбільш уразливих груп на ринку праці (Brađac Hojnik, 2020 : 10). Реалізація законодавства у сфері СП покладена на Міністерство економічного розвитку та технологій. У 2016 році воно запустило спеціальну програму державної підтримки створення соціальних підприємств та молодіжних кооперативів, що сприяло зростанню кількості відповідних організацій. Однак, з часом їх кількість знову знизилась за декількох причин: статус СП

можуть отримати не усі підприємства з соціальною складовою, а виключно ті, що відповідають вузьким рамкам прописаним в законі (наприклад, організація повинна мати статус неприбуткової); у Словенії відсутнє пільгове оподаткування СП, лише державне спів-фінансування окремих проєктів. Враховуючи важливість СП та існуючі виклики, у 2018 році розпочався новий етап реформування законодавства у сфері СП. Зокрема, уряд готує пакет нових заходів, які фокусуватимуться на конкретних потребах соціальних підприємств. Водночас, дослідники зазначають необхідність також певного загального закону на національному рівні для того, щоб об'єднати різні сектори та організації соціальної економіки в загальних рамках: соціальні підприємства, кооперативи, неурядові організації, підприємства та центри зайнятості для інвалідів та спільноти (Bradač Hojnik, 2020: 14-15).

Велика Британія. Також не можемо оминати своєю увагою колишню країну-члена ЄС, Велику Британію, адже відповідно до дослідження, проведеного американським фондом Thomson Reuters Foundation у 2016, Велика Британія належала до 15 кращих країн для розвитку СП і покращила свої показники у 2019 році посівши 13 місце. В рамках рейтингу оцінювались: державна підтримка соціального підприємництва, умови для залучення кваліфікованих кадрів, отримання достойної заробітної плати, залучення інвестицій, розуміння суспільством необхідності соціальних змін, забезпечення зростання цієї галузі економіки (Thomson Reuters, 2019), тобто уся екосистема розвитку СП. Отже, формою реєстрації СП є компанія з інтересами спільноти (CIC) – це товариство з обмеженою відповідальністю зі спеціальними додатковими функціями, створене для використання людьми, які хочуть вести бізнес чи іншу діяльність на користь громади, а не виключно для приватної вигоди. Їх питаннями займається безпосередньо Офіс регулюючого органу компаній з інтересами спільноти, який співпрацює з Департаментом бізнесу, енергетики та промислової стратегії (GOV.UK., 2021). Уряд активно залучений у секторі СП починаючи з покращення правової інфраструктури, і закінчуючи створенням нових фінансових інструментів підтримки СП і підтримки організацій, що перебирають на себе державні функції. Тому розвиток СП підтримує ціла низка недержавних організацій, як то Social Enterprise UK, що є громадською організацією, яка лобіює інтереси СП та будує зв'язки між різними СП; Національний фонд науки, технологій та мистецтв, який надає низку інструментів, як організаційних та і фінансових для підтримки СП, які спрямовані на подолання глобальних викликів сьогодення; Школа соціальних підприємців, які надає спеціалізовані освітні курси та менторську підтримку та ін. (Drencheva, Ute, 2014: 10).

Порівнюючи визначення та характеристики СП надані вище, можемо стверджувати, що в країнах ЄС соціальне підприємництво є економічною діяльністю, яка має соціальну спрямованість трьох своїх складових, а саме: соціальна складова мети діяльності, соціальна складова організації праці та соціальна складова розподілу прибутків (див. рис. 1).

Для використання у законодавстві України пропонуємо використання наступного визначення СП: соціальне підприємництво – це економічна діяльність, спрямована на вирішення соціальних проблем, яка характеризується демократичним управлінням та виділенням значної частини прибутків на реалізацію своєї соціальної мети. Відповідно, соціальне підприємство – це юридична особа, що проваджує економічну діяльність спрямовану на вирішення певної соціальної проблеми, розподіляє прибуток відповідно до даної мети та дотримується принципів демократичного управління. На нашу думку, дане визначення відповідає європейському розумінню СП та не буде створювати протиріччя у наших законодавствах, сприяючи Євроінтеграційним інтенціям України.

Окрім того, спільні ознаки знаходимо у системі державного управління розвитком даної галузі. Зокрема,

Рис. 1. Ключові елементи СП в нормативних документах країн-членів ЄС

Джерело: авторська розробка

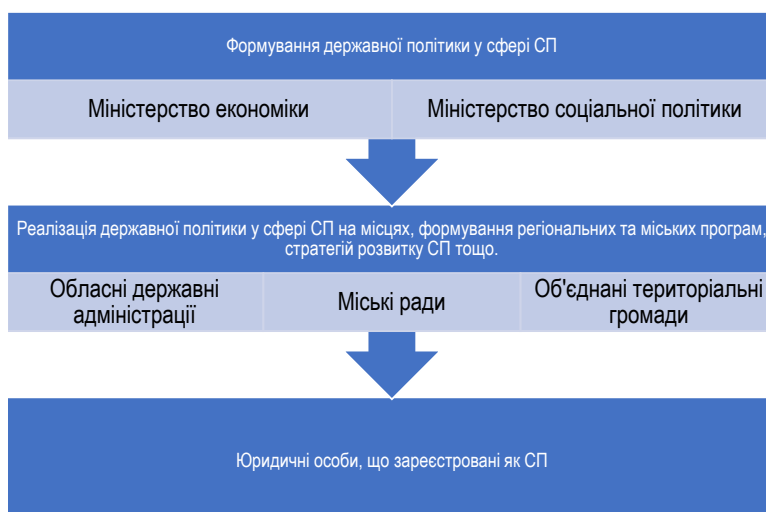

Рис. 2. Система державного управління СП

Джерело: авторська розробка

у більшості випадків основні повноваження мають міністерства економіки у співпраці з міністерствами соціальної політики. Водночас, бачимо різні підходи щодо надання повноважень органам місцевого самоуправління – від операційної функції виконання завдань наданих «згори» центральними органами управління, до повних повноважень у реалізації державної політики і прийняття рішень на місцях. На нашу думку, з огляду на реформу децентралізації в Україні, саме останній підхід якнайкраще відповідає державним інтересам та сучасній системі державного управління.

Таким чином, структурно, система державного управління СП в Україні може виглядати наступним чином (див. рис. 2).

Водночас, більш широкий спектр державних організацій має бути залученим до підтримки розвитку СП, як то: заклади професійно-технічної та вищої освіти в рамках надання необхідних знань та навичок; державні засоби масової інформації задля інформування щодо діяльності та можливостей СП; державні підприємства як партнери з провадження економічної діяльності; державні фонди регіонального розвитку та ін. для фінансової підтримки СП. У той же час, варто відмітити думку зарубіжних науковців, що фінансова підтримка СП, особливо субсидії, повинна надаватися на термін не більше трьох-чотирьох років. Таким чином, соціальні підприємницькі організації намагатимуться покращити свої підприємницькі здібності, лідерські здібності та відносини з іншими партнерами без використання державних джерел, коли фінансова допомога вичерпана (Bozhikin, Macke, Folchini da Costa, 2019 : 741).

Висновки і пропозиції. Отже, соціальне підприємництво існує та розвивається у різних формах в нинішніх та колишніх країнах-членах ЄС, маючи нормативне підґрунтя та регулюючі положення, під керівництвом центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоуправління із залученням інших стейкхолдерів. Незважаючи на відмінність форм, за своєю суттю СП спільно розуміється як комплексна діяльність, яка реалізується бізнес-організаціями з чіткою суспільно-корисною діяльністю, відповідним розподілом прибутків та демократичною формою організації. Розвиток сфери СП на державному рівні часто підпадає під зону відповідальності більш ніж одного органу державної влади вищої ланки, як то міністерства економіки та соціального розвитку, а також окремі повноваження можуть делегуватись органам місцевого управління для більш децентралізованого підходу до розвитку СП. У той же час, варто відмітити важливість розвитку цілої екосистеми СП із залученням різних державних органів, а також громадського та бізнес секторів для отримання довгострокових та сталих результатів. Як показує аналіз, соціальні підприємства, які засновуються виключно в рамках короткострокових державних програм підтримки або за державні субсидії і не орієнтуються на залучення широкого кола стейкхолдерів, часто не є успішними і припиняють свою діяльність.

Подальшого дослідження заслуговує питання доцільності та можливих шляхів використання вище представленого досвіду управління соціальним підприємництвом країн Європейського Союзу в системі державного управління України, адже єдиного напрацьованого шляху провадження соціального підприємництва не існує, а наявні нормативні положення зумовлюються національним законодавством. Окрім цього, перспективним є дослідження можливих механізмів державного управління, що сприятимуть розвитку соціального підприємництва у цілісній екосистемі державної та недержавної підтримки.

У зв'язку з нинішньою ситуацією особливо важливим у даному аспекті вважаємо розгляд механізмів державної підтримки розвитку соціального підприємництва серед колишніх військовослужбовців, учасників бойових дій та членів їх родин як шляху їх успішної адаптації до умов цивільного життя, створення нових робочих місць, вирішення соціальних проблем, які існують у спільноті ветеранів та їх оточені, і як наслідок – економічного зростання України та покращення добробуту громадян.

References:

1. A report prepared by the Local Economic and Employment Development (LEED) Programme of the Organisation for Economic Co-operation and Development in collaboration with the Ministry of Labour and Pension System, Croatia (2016) URL: <https://www.oecd.org/employment/leed/Croatia%20report%2025.11.16-FINAL.pdf>
2. Bozhikin, I., Macke, J., Folchini da Costa, L. (2019). The role of government and key non-state actors in social entrepreneurship: A systematic literature review, *Journal of Cleaner Production*, Volume 226, 730-747, ISSN 0959-6526, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.04.076>.
3. Bradač Hojnik, B. (2020). Overview of Social Entrepreneurship Development in Slovenia. *Transylvanian Review Of Administrative Sciences*, 16(60), 5-21. doi:<http://dx.doi.org/10.24193/tras.60E.1>
4. Community interest companies: forms and step-by-step guides. Guidance. *GOV.UK*. (2021) URL: <https://www.gov.uk/government/publications/community-interest-companies-business-activities>
5. Drencheva A., Ute S. (2014) The State of Social Entrepreneurship in the UK. SEFORIS Country Report. URL: [https://eprints.whiterose.ac.uk/109905/1/SEFORIS_State_of_Social_Enterprise_UK_Drencheva_Stephan_05_2014.pdf]
6. Fraňková E. (2019) Social enterprises and their ecosystems in Europe. Country report CZECH REPUBLIC. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 122 p.
7. Kostilainen H. (2019) Social enterprises and their ecosystems in Europe. Updated country report: Finland. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 72 p.
8. Lambriu M., Petrescu C. (2019) Social enterprises and their ecosystems in Europe. Country report ROMANIA. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 100 p.
9. Miniailenko I.V., Ivanytska S.B. (2020) Rozvytok sotsialnoho pidpryemnytstva v Ukraini [Development of social entrepreneurship in Ukraine] *Integración de las ciencias fundamentales y aplicadas en el paradigma de la sociedad post-industrial*: Colección de documentos científicos «ΛΟΓΟΣ» con actas de la Conferencia Internacional Científica y Práctica, 24 de abril de 2020. Barcelona, España.

- Barcelona, Vol.1, 72-73. URL: [http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/7827] [in Ukrainian]
10. Nyssens M., Benjamin H. (2020) Social enterprises and their ecosystems in Europe. Country report BELGIUM. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 98 p.
 11. Policy Brief on Social Entrepreneurship: Entrepreneurial Activities in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union (2013) URL: [https://www.oecd.org/cfe/leed/Social%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf]
 12. Revko, A. (2017). Social Entrepreneurship as the Main Resource for the Regional Development. Marketing and Management of Innovations, Sumy State University, Vol. 1, pp. 85-96. http://doi.org/10.21272/mmi.2017.1-28
 13. Sotsialne pidpriemnytstvo v Ukraini: ekonomiko-pravovyi analiz. [Social entrepreneurship in Ukraine: economic and legal analysis]. Edited by Kamenko I.S. (2020) URL: [https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf] [in Ukrainian]
 14. Social Entrepreneurship in Europe-An OECD-European Commission Project. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. URL: [https://www.oecd.org/cfe/leed/social-entrepreneurship-oecd-ec.htm]
 15. Thomson Reuters Foundation Poll: The best countries to be a social entrepreneur (2019). URL: [https://poll2019.trust.org/]
 16. Wihlborg M., Jacobsen G., Beck U. (2014) A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Country Report: Denmark. European Union, 54 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-9>

МИСТЕЦЬКИЙ ОБРАЗ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО КОСТЮМА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ІКОНОПИСІ ОЛЕКСАНДРА ОХАПКІНА

Світлана Долеско,

*аспірантка кафедри мистецтвознавчої експертизи
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0001-6702-5606
svitlana@dolesko.com*

Анотація. У дослідженні проаналізовано окремі твори з доробку українського іконописця періоду сучасності Олександра Охупкіна, з огляду на його звернення в творчому процесі до традицій декоративно-прикладного мистецтва України, що полягає в насиченні композиції ікони типовими зразками творів народного мистецтва українського народу, серед яких важлива роль відведена українському народному костюму. Виходячи з цього, вектором статті є трактування християнського образу Богородиці як української Березини-Жінки та Матері, що прослідковується в комплексі зображаного українського народного костюма та в окремих його елементах. **Методологічним підґрунтям** стали пріоритетні методи мистецтвознавчої науки: історичний, метод мистецтвознавчого аналізу, порівняння й узагальнення, комплексний метод та метод інтерв'ювання. **Висновки.** Шляхом аналізу богородичних ікон з'ясовано особливості використання в композиції творів іконопису зразків українського декоративно-прикладного мистецтва. Виявлено, що Богородиця постає легендарною Жінкою-Берегинею, Матір'ю-Землею. У подальшому, дана тема заслуговує на подальше розкриття, наповнення новими смислами, актуальними в період сьогодення, коли національна самоідентифікація українців у світі є вкрай необхідною. У тому числі, й образною мовою іконопису.

Ключові слова: Богородиця, Березиня-Жінка, художній образ, народний одяг, декоративно-прикладне мистецтво, народне мистецтво.

ARTISTIC IMAGE OF UKRAINIAN FOLK COSTUME IN THE CONTEMPORARY UKRAINIAN ICON PAINTING ARTWORKS BY OLEKSANDR OKHAPKIN

Svitlana Dolesko,

*Postgraduate Student at the Department of Art Expertise
of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-6702-5606
svitlana@dolesko.com*

Abstract. This study offers an analysis of certain works by the contemporary Ukrainian icon painter Oleksandr Okhapkin. His works address the traditions of Ukrainian decorative and applied arts by impregnating the icon's composition with typical examples of folk artworks of the Ukrainian people, with Ukrainian folk costume playing an important role among these artworks. Therefore, this article is aimed at interpreting the Christian image of the Mother of God as a Ukrainian Berehynia Woman and Mother, which can be seen in the complex of the depicted Ukrainian folk costume and its particular elements. The **methodological basis** included priority methods of art studies: historical method, art analysis method, comparison and generalization, comprehensive method, and interviewing method. **Conclusions.** An analysis of icons of the Mother of